

Biblioteka
INCUS

TIM *press*

Davor Ivo Stier

Nova hrvatska paradigma

Ogled o društvenoj integraciji i razvoju

DRUGO DOPUNJENO IZDANJE

S predgovorom Manfreda Webera
i pogовором Tonina Picule

Zagreb, 2019.

Veri, Pauli, Martinu i Dominiku

Sadržaj

PREDGOVOR (Manfred Weber)	7
UVOD	11
I. PARADIGMA I RAZVOJ	15
Raspad Jugoslavije i Tuđmanova	
državotvorna paradigma	18
Euroatlantska paradigma	22
Dezintegracija paradigm i	
dezintegracija društva	30
Odnos prema neprijatelju	33
Zamjena paradigm:	
determinizam ili izbor	40
Potreba za novom paradigmom	
u Hrvatskoj	45
II. SUTREMENI IZAZOVI I NOVA	
RAZVOJNA PARADIGMA	51
Fergusonova "velika degeneracija"	55
Politika ipak ispred ekonomije	62
Vrijeme ne liječi sve	72
Ključ razvoja	75

III. PARADIGMA DRUŠTVENE INTEGRACIJE	87
Nova klasa	90
Društvena integracija kao paradigma	96
Promjena institucija, ne samo elite	100
Demokratizacija političkih stranaka	106
Političke snage društvene integracije	115
Treća hrvatska paradigma i “četvrta revolucija”	122
 ZAKLJUČAK	 129
POGOVOR (Tonino Picula)	133
KAZALO	143
O AUTORU	147

Predgovor¹

Ova knjiga predstavlja novinu među tekstovima iz područja političkih znanosti jer nastoji ne samo pružiti model koji će objasniti nedavnu prošlost Hrvatske, nego i model za njenu neposrednu budućnost. U tom smislu, Davor Stier radi sve što se očekuje od aktivnog političara i kolege kojeg sam imao priliku upoznati i počeo cijeniti kroz zajednički rad u Europskom parlamentu. On nudi nedogmatski politički smjer, u kojem se u narednim godinama nada biti politički aktivan.

Autor izlaže vrlo poznatu situaciju, zajedničku mnogim zemljama koje su tijekom prošlog stoljeća na nekoliko desetljeća iskusile komunizam. To je slika društva koje se kreće iz stanja zatvorenih institucija, gdje stvarna vlast slijedi logiku ideologije, u društvo koje želi ukloniti ideološke okove tako da stvara istinski otvorene i

¹ Predgovor je prvi put objavljen u engleskom izdanju ove knjige (*A New Croatian Paradigm*, 2016), a prevela ga je Hana Vunić. Autor je član Europskog parlamenta i predsjednik Kluba zastupnika Europske pučke stranke (EPP).

inkluzivne institucije kroz koje svi imaju priliku društveno pridonositi.

Stier objašnjava kako su, nakon što je zemlja postala neovisna i odlučno se odrekla komunizma, političke elite u Hrvatskoj i društvo u cjelini slijedili dvije ključne uza-stopne paradigmе oko kojih je postojao društveni konsenzus. Prva je bila državotvorna paradigma koja je zemlju ujedinila u vođenju rata za neovisnost i osnivanju mladih institucija neovisne zemlje. Druga je bila euroatlantska, koja je Hrvatskoj 2009. godine otvorila put u NATO, a 2013. u Europsku uniju. U Hrvatskoj je oko oba ova cilja postojao široki konsenzus.

Ovdje Stier postavlja pitanje – u trenutku kada je Hrvatska postigla geostrateški položaj koji nikada u svojoj povijest nije imala – koji su glavni gospodarski i društveni izazovi s kojima se zemlja suočava?

U nedostatku nove paradigmе koja bi ujedinila naciju, Stier tvrdi kako Hrvatska trenutno prolazi kroz proces “društvene dezintegracije po kojemu se različite skupine u društvu pokušava radikalizirati i međusobno konfrontirati”. Nastavak u tom smjeru, bez uvođenja promjena, može dovesti do demokratskih slabosti, što je ono protiv čega se Stier bori te stoga i nudi novi model. Umjesto dijalektike “mi ili oni”, Stier predlaže daljnji razvoj nacije kao “privlačnog projekta zajedničkog života”.

On svoju viziju oblikuje u skladu s najvišim dosezima takozvane zapadne civilizacije – sa slobodom, demokracijom i osnaženim pojedincem u središtu. Njegova je knjiga pokušaj korjenite promjene političke situacije u Hrvatskoj. Pri tome ne nastupa u formi “*J'accuse*”, ne spominje imena, ne prebacuje odgovornost. On govori o modelima i poziva čitatelja da sudjeluje u oblikovanju vlastite budućnosti.

Uvod

Nakon što je izborila državnu samostalnost i pridružila se najrazvijenijim demokracijama svijeta okupljenima u Europskoj uniji i NATO savezu, Hrvatska je postigla geostratešku poziciju kakvu nije imala nikada u povijesti. Bilo bi logično s te pozicije sada konačno učiniti iskorak prema višoj razini gospodarske i društvene razvijenosti. Umjesto takvog poželjnog kretanja, posljednjih godina međutim svjedočimo da Hrvatska stagnira i ne uspijeva definirati novu paradigmu razvoja.

Strateški ciljevi uspostave države i ulaska u euroatlantske asocijacije ostvareni su. Sada je potrebno osmisiliti, prihvatići i implementirati novu paradigmu za razvoj Hrvatske kao neovisne države i članice EU-a i NATO-a. Naime, sâmo članstvo u tim asocijacijama nije dovoljno za poboljšanje životnog standarda hrvatskih građana, koji je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a. Prema izvješću Eurostata iz 2014., samo su Rumunjska i Bugarska siromašnije od Hrvatske. Kupovna moć hrvatskih građana

čak je 41 posto manja od europskog prosjeka. Uz to većina građana s velikom dozom pesimizma gleda na budućnost. Prema istraživanju Crobarometra od lipnja 2015. čak 68 posto ispitanika smatra da Hrvatska ide u lošem smjeru.

Evidentno je stoga da su Hrvatskoj potrebne promjene kako bi postala visokorazvijena zemlja te izbjegla sudbinu siromašne marginalizirane europske zemlje. Izbori su, naravno, prilika za pokretanje tih promjena, no Hrvatskoj su potrebne promjene koje će ići dalje od zamjene figura i stranaka na vlasti. Upravo zbog toga se u ovom ogledu predlaže definiranje nove paradigmе kao konstelacije uvjerenja i vrijednosti široko prihvaćenih u društvu, a koje bi bile okvir za gospodarski i društveni razvoj.

Slijedeći Kuhnovo tvrdnju da se znanost ne razvija pukom akumulacijom otkrića i inovacija, već zamjenom paradigm, teza je ovog ogleda da se ni razvoj Hrvatske ne može dogoditi pukom promjenom vlasti, već definiranjem nove paradigmе koju će prihvati i kroz dulje razdoblje provesti svi relevantni politički i društveni čimbenici. Ujedno se predlažu određeni temeljni elementi te nove paradigmе, koji su dakako otvoreni za promišljanje i konceptualnu razradu u javnoj debati. U tom smislu ovaj je ogled koncipiran kao poticaj za otvaranje rasprave o ključnim izazovima za razvoj Hrvatske. Pritom nudi moguće smjernice, ali izbjegava dogmatski pristup na području gdje dogmama nema mjesta, kao što je slučaj s političkim znanostima.

Tako se predlaže definiranje paradigmе društvene integracije kao podloge za nov razvojni zamah. Dva su razloga za izbor ovog termina, koji se u ovom ogledu koristi na vrlo specifičan način. S jedne strane, razvojna

I.

Paradigma i razvoj

Svaka se zajednica razvija na temelju određene paradigme. Do tog je zaključka došao Thomas S. Kuhn šezdesetih godina prošlog stoljeća analizirajući povijest znanosti.¹ Njegov zaključak vezan za razvoj znanstvenih zajednica primjenjiv je na sve oblike društvene interakcije. Na primjer, kada je znanstvena zajednica prihvatile Kopernikove teze o heliocentričnom sustavu, došlo je do drukčije paradigme, a ona je bila podloga novom zamahu znanstvenog razvoja. Kada je Francuska revolucija prebacila izvor legitimite i suvereniteta s Boga na narod, došlo je do nove paradigme koja je redefinirala društvene i političke odnose te postala podloga za razvoj političkih doktrina koje su do danas aktualne, poput nacionalizma, liberalizma ili socijalizma.

U knjizi *Struktura znanstvenih revolucija* Kuhn tvrdi da se znanost ne razvija pukom akumulacijom otkrića i

1 Thomas S. Kuhn, *Struktura znanstvenih revolucija*, Naklada Jesenski i Turk i Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2013.

inovacija, već zamjenom paradigm i koje se onda postavljaju kao nova podloga i okvir za buduća pojedina otkrića i inovacije.² Isto vrijedi za političke procese. Donošenje brojnih odluka, ma koliko se u određenom trenutku čini da su ključne, ne podrazumijeva nužno promjenu paradigm i nov razvojni zamah. U stanju stagnacije, promjena vlasti i izbor novog predsjednika, premijera ili vladajuće većine u Saboru može biti pozitivan korak, ali sam po sebi ne jamči nov razvojni zamah ako se pritom ne promijeni politička i društvena paridigma.

Za Kuhna je paridigma ta "konstelacija uvjerenja, vrijednosti, tehnika i tako dalje, koje dijele članovi jedne određene zajednice"³. Takva je paridigma, prema američkom znanstveniku, podloga za rješavanje konkretnih problema s kojima se ta zajednica suočava. Određena paridigma može u duljem razdoblju služiti zajednici za rješavanje određenih problema i ostvarivanja napretka. U tom slučaju, promjena paridigme nije potrebna ni poželjna. Naprotiv, kontinuitet provedbe državnih politika, bez obzira na promjenu vlasti, vrlo je važan element za postizanje dugoročnih ciljeva. Približavanje tom dugoročnom cilju pak potvrđuje valjanost postojeće paridigme.

2 "Znanost se možda ne razvija akumulacijom pojedinačnih otkrića i pronalažaka". "(...) uzastopni prijelazi s jedne na drugu paridigu putem revolucije ubočajen su razvojni obrazac zrele znanosti." Thomas S. Kuhn, nav. djelo, str. 16. i 26.

3 "Ova procedura ubrzo otkriva da je u većem dijelu knjige termin 'paridigma' upotrebljavan u dva različita smisla. On, s jedne strane, označava čitavu konstelaciju uvjerenja, vrijednosti, tehnika i tako dalje, koje dijele članovi jedne određene zajednice, a s druge označava jednu vrstu elementa u toj konstelaciji, ona konkretna rješenja zagonetki koja, upotrijebljena kao modeli ili kao primjeri, mogu zamijeniti eksplicitna pravila kao temelj za rješenje preostalih zagonetki normalne znanosti. Prvi smisao ovog termina, nazovimo ga sociološkim..." Thomas S. Kuhn, nav. djelo, str. 188.